

ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ

Προϊσταμένη Γ.Α.Κ. Αγιάς

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ

Η περιοχή της Αγιάς ανήκει στο τμήμα της Θεσσαλίας με τη μακραίωνη και ενδιαφέρουσα ιστορία. Όπως αποκάλυψαν οι αρχαιολογικές ανασκαφές των τελευταίων χρόνων κατοικήθηκε ήδη από τους προϊστορικούς χρόνους με τους οικισμούς της Μαρμάρινης, της Δήμητρας, της Αμυγδαλής, της Αγιάς, του Καλαμακίου κ.ά. Σε διάφορες ιστορικές περιόδους, λόγω της στρατηγικής της θέσης, υπήρξε σταυροδρόμι στην επικοινωνία μεταξύ βορρά και νότου.

Για την ιστορική εξέλιξη της περιοχής την περίοδο της αρχαιότητας οι γνώσεις μας παραμένουν ακόμη περιορισμένες, ενώ αντίθετα οι πληροφορίες μας πληθαίνουν κατά τη βυζαντινή εποχή, κατά την οποία η περιοχή απέκτησε μεγάλη σημασία. Αφενός, διότι υπήρξε τόπος διέλευσης μεταξύ Μακεδονίας και Θεσσαλίας και αφετέρου διότι αποτέλεσε, από τον 9^ο αιώνα, τόπο έντονης θρησκευτικής ζωής, της μοναστικής κοινότητας του «Όρους των Κελλίων», που δημιουργήθηκε στον ανατολικό Κίτσαβο καταρχήν και στην περιοχή της Αγιάς αργότερα. Αυτό μαρτυρεί ο μεγάλος αριθμός των Ασκηταριών και των μοναστηριών της περιοχής, (όπως τα Ασκηταριά των Αγίων Αναργύρων, τμήμα του Αγ. Γεωργίου, Αγ. Νικολάου, του Αγ. Δαμιανού στην Ανατολή κ.ά.)

Την οικονομική άνθηση αυτής της περιόδου ακολούθησαν αιώνες αναστατώσεων με την κατάκτηση της Θεσσαλίας από τους Φράγκους, τις επιδρομές των Καταλανών, την εγκατάσταση των σλαβικών φύλων έως την τελική κατάκτηση της περιοχής από τους Οθωμανούς το 1393-1396. Αποτέλεσμα όλων αυτών, υπήρξε η πληθυσμιακή και οικονομική συρρίκνωση της.

Η κωμόπολη της Αγιάς κτίστηκε τα πρώτα χρόνια της Τουρκοκρατίας και από τα μέσα του 16^{ου} αιώνα εξασφάλισε ένα ευνοϊκό φορολογικό καθεστώς, αφού ο Σουλεϊμάν ο Μεγαλοπρεπής παραχώρησε την περιοχή στην κόρη του, η οποία και τη μετέτρεψε σε βακούφια, δηλ. αφιέρωνε τα έσοδα από τη φορολογία τους σε ευαγή ιδρύματα της Κωνσταντινούπολης. Το προνομιακό αυτό, φορολογικό καθεστώς χάρισε στην περιοχή μια γρήγορη δημογραφική και οικονομική ανάπτυξη, κυρίως από τα μέσα του 18^{ου} αιώνα. Το εύφορο έδαφος και η πλούσια παραγωγή βαμβακιού και μεταξιού οδήγησαν στην ανάπτυξη της βιοτεχνίας ύφανσης «φιτιλιών», δηλ. των βαμβακομέταξων νημάτων και στην εμπορία των κόκκινων νημάτων. Αυτό συνέβη κυρίως μετά τη διάλυση του Συνεταιρισμού των Αμπελακίων, όπου έμποροι της Αγιάς άρχισαν να δραστηριοποιούνται και στις ευρωπαϊκές

χώρες. Στις αρχές όμως του 19^{ου} αιώνα, οι δραστηριότητες αυτές ανακόπηκαν εξαιτίας των ναπολεόντειων πολέμων και του ανταγωνισμού της αγγλικής βιομηχανίας, με αποτέλεσμα οι κάτοικοι της να στραφούν περισσότερο στη σηροτροφία, την αμπελουργία, τη βυρσοδεψία και τη σαπωνοποιία.

Παρόλα αυτά, την εικοσαετία 1855-1875 η περιοχή γνώρισε νέα οικονομική άνθηση, με την ανάπτυξη του εμπορίου του μεταξιού. Η οικονομική ευρωστία αυτής της περιόδου αντανακλάται στη συνολική λειτουργία της αγιώτικης κοινωνίας. Σημαντικές οικογένειες της Αγιάς, όπως του Αλεξούλη, του Δάλλα, του Ηρακλείδη, αλλά και του Μεταξοχωρίου, όπως του Ευθυμίου Βατζιά, αφού συγκέντρωσαν στα χέρια τους το εμπόριο του μεταξιού, απέκτησαν πλούτη και ανήγειραν όμορφα αρχοντικά. Επιπλέον με τη συμμετοχή τους στα Κοινοτικά Συμβούλια άρχισαν να ενδιαφέρονται για την πνευματική αναβάθμιση του τόπου. Έτσι, στον τομέα των γραμμάτων, η Αγιά, την περίοδο αυτή δεν υστερεί σε τίποτα από την πρόοδο που σημειώνεται στην υπόλοιπη Θεσσαλία. Διέθετε Αλληλοδιδασκτικό Σχολείο, Ελληνικό Σχολείο και Παρθεναγωγεία στην Αγιά και στο Μεταξοχώρι.

Συγχρόνως, η ανάπτυξη της περιοχής προσέλκυσε για εγκατάσταση κατοίκους άλλων περιοχών, κυρίως γιατρούς, αλλά και ξένους, όπως τους επιχειρηματίες Ευγένιο και Στεφάνια Φάβρ, που εγκαταστάθηκαν το 1872 στο Μεταξοχώρι και ασχολήθηκαν με το εμπόριο.

Μετά την απελευθέρωση της Θεσσαλίας το 1881 με τη Συνθήκη του Βερολίνου και την προσάρτηση της στο ελληνικό κράτος (1881), η περιοχή άλλαξε γρήγορα φυσιογνωμία. Το εμπόριο μεταξιού διακόπηκε και η σηροτροφία έγινε η κύρια απασχόληση των κατοίκων ενώ παράλληλα συνδυάστηκε με την παραγωγή μεταξόσπορου. Μάλιστα, η οικογένεια Τζήμερου από το Μεταξοχώρι έκανε εξαγωγές μεταξόσπορου έως την Περσία. Από το 1930 η σηροτροφία εγκαταλείφθηκε ως ασύμφορη και αντικαταστάθηκε από τις δένδροκαλλιέργειες. Στα δύσκολα χρόνια που ακολούθησαν πολλοί κάτοικοι εγκατέλειψαν την επαρχία και εγκαταστάθηκαν στις μεγάλες πόλεις της Ελλάδας.

Μέσα στη διαδρομή αυτή, πολλές αξιόλογες προσωπικότητες αναδείχθηκαν:

- ο ιερομόναχος και λόγιος Μεθόδιος Ολυμπιώτης, ο οποίος διετέλεσε εφημέριος της ελληνικής κοινότητας της Λειψίας από το 1761 έως το 1766,
- οι Δημήτρης Ηρακλείδης και Νικόλαος Κανάβας, οπλαρχηγοί στην επανάσταση του 1878,
- ευεργέτες όπως ο Δημ. Αλαμανός, ο οποίος κατασκεύασε την τοξωτή γέφυρα «του Αλλαμάνου» στο δρόμο Αγίας - Σκήτης, και ανήγειρε το Παρθεναγωγείο της Αγιάς, Ο Ιερόθεος Κακάλης, επίσκοπος Γαρδικίου και Θαυμακού, ο οποίος δώρισε το σπίτι του για να στεγαστεί το Παρθεναγωγείο του Μεταξοχωρίου (το σημερινό

Πνευματικό Κέντρο Μεταξοχωρίου), και ο Παναγιώτης Κηπουρός, Αγιώτης της διασποράς, που με δαπάνη του, κατασκευάστηκε το πρώτο υδρευτικό δίκτυο της πόλης, αλλά και

- πολιτικοί, όπως ο Μιλτιάδης Λάλλας, η πιο σημαντική προσωπικότητα του 19^{ου} αιώνα, ο Δημήτρης Ηρακλείδης, ο οποίος διέθεσε όλη του την περιουσία για την ανέγερση και λειτουργία του Γηροκομείου Αγιάς, και ο νεώτερος Τάκης Καρδάρας, ο οποίος δώρισε οίκημα για τη στέγαση της Κοινοτικής Βιβλιοθήκης Αγιάς.

Τελευταία της παράδοσης των ευεργετών, η ξεχωριστή δασκάλα της Αγιάς Καλυψώ Αλεζούλη δώρισε το αρχοντικό της για τη στέγαση της Αρχαιολογικής Υπηρεσίας.

